

Bæredygtige
Vildmosekartofler

Projektmøde 5. februar 2015

REGION NORDJYLLAND

Se 'European Agricultural Fund for Rural Development' (EAFRD)

Bæredygtige
Vildmosekartofler

9.30 – 9.45 **Kaffe og velkommen**
v. Charlotte Frihauge Olesen, LandboNord

9.45 – 10.30 **Boreprøver og målinger af klimagas i Store Vildmose 2014**
v. Lektor Lars Elsgaard Århus Universitet

10.30- 11.00 **Kan vi bruge finsk forskning i Store Vildmose?**
- erfaringer fra studietur til Finland i 2014
V. Kristoffer Piil, konsulent SEGES

11.00 - 11.05 **Kort pause**

REGION NORDJYLLAND

Bæredygtige
Vildmosekartofler

11.05 – 11.30 Dyrkningsmetoder til bæredygtig produktion

- erfaringer fra demoforsøget ved Vildmoseporten

v. Charlotte Frihauge Olesen LandboNord

11.30 – 12.00 Markedsundersøgelsen i projektet

V. Kim Koch, Direktør AgriNord.

12.30 – 12.45 Middag

12.45 – 13.15 Kommunikation i projektet – plan for 2015

v. Kirsten Birke Lund, KIBA Consult Aps

13.15 – 13.50 Diskussion af projektet + kaffe

V. Landmand Jan Nørgaard og projektleder Frank Bondgaard, SEGES

Bæredygtige
Vildmosekartofler

Forsker Örjan Berglund Sveriges Lantbruksuniversitet viser på billedet nedenfor en **tørvejord fra Uppsala, der er sunket 154 cm på 106 år. Dette er en nedsynkning på omkring 1,45 cm om året.**

Nedsynkningshastighed og rater er derfor også baseret på 100 års erfaring, så det er ikke kun modeller og forskningsresultater, der afgør raterne. Disse langsigtede målinger, samt det faktum at mange arealer er gendrænnet 1-3 gange i løbet af 100 år, viser, at udfordringerne med sammensynkning af tørvejord er reelle.

REGION NORDJYLLAND

Se 'European Agricultural Fund for Rural Development' (EAFRD)

Bæredygtige Vildmosekartofler

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri

Den Europæiske
Landbrugsfond for Udvikling
af Landdistrikterne

Naturerhverv.dk

Danmark og Europa investerer i landdistrikterne

Se 'European Agricultural Fund for Rural Development' (EAFRD)

Bæredygtige
Vildmosekartofler

Litteraturstudie

Tørvejordene synker i Europa – kan landmanden gøre noget?
v. Frank Bondgaard SEGES

REGION NORDJYLLAND

Se 'European Agricultural Fund for Rural Development' (EAFRD)

Bæredygtige
Vildmosekartofler

Hvis en tørvejord synker 1 cm pr. år, svarer det til en udledning på omkring 22 tons CO₂ pr. hektar pr. år. (Van den Akker et al 2008)

- a. Konsolidering (sætning)
- b. Tab af organisk stof der skyldes biokemisk nedbrydning ved oxidation (= iltning)
- c. Svind ved tørring

REGION NORDJYLLAND

A) Nedsynkningssatser estimeret ved skøn

B) Modeller, hvor nedbør og temperature anvendes som input

C) Ved at måle CO₂-flux

15 – 115 Ton CO₂ pr. hektar pr.

år

Økosystem	Metode	Finland	Sverige	Holland
Græsarealer	A	f)	15-31 ^{a)}	8-30 ^{e)}
	B	20 1 cm	60 3 cm	115 5 cm
	C	15 ^{c)}	15 ^{b)}	11 ± 3 ^{d)}
Korn	A	f)	31-62 ^{a)}	f)
	B	20	60	115
	C	f)	20 ^{b)}	f)
Rækkeafgrøder	A	f)	62-92 ^{a)}	f)
	B	20	60	115
	C	f)	f)	f)

^{a)} Berglund, 1989. ^{b)} Ikke publiceret materiale fra løbende målinger i Falköping. ^{c)} Nykänen et al, 1995.

^{d)} Langeveld et al. manuskript. ^{e)} Under forudsætning af synkning på 5 til 20 mm. pr. år. ^{f)} ikke fastslået eller ikke relevant

I slutningen af artiklen ”**Greenhouse gas emissions from farmed soils: a review**” står der følgende: ” Det ses i Tabel 1, at de 3 metoder giver meget forskellige resultater. **Det er klart, at alle metoderne indeholder forudsætninger, som endnu mangler at blive valideret.** Opsummeret, dyrket organiske jorde er store netto udledere af CO₂. Et skøn er en netto flux på 8-115 t CO₂ / ha / år”

Rapport fra Dr. Florence Renou-Wilson i Irland.

Tabel 4. Dyb dræning og næringsrigt humusjord		
Ton CO ₂ -C/hektar pr. år	Ton CO ₂ /hektar pr. år (CO ₂ -C *3,66 beregning på basis af molekylvægt)	
6.1 (5.0–7.3) t	22,33	IPCC guidance (2013)
5.84	21,37	Irske studier (artikel 3)
5,00	18,30	Federal Environmental Agency, 2013
5,19	18,99	Netherlands Environmental Assessment Agency, 2009
5,17	29,26	National Environmental Research Institute, 2013
Dyb dræning og næringsfattigt humusjord		
5.3 (3.7– 6.9)	19,40	IPCC guidance (2013)
2.35	8,60	Irske studier (artikel 3)
Overfladisk dræning og næringsfattigt humusjord		
0.62	2,27	Irske studier (artikel 3)
1,25	4,48	Danmark

Concito rapport

**Tabel 3. CO₂-udledning fra tørre organiske jorder, 2010, ved omdrift som landsgennemsnittet.
Concito rapport**

	Emmissionsfaktor, t CO ₂ pr. hektar
Omdrift med årlige afgrøder	31,9
Græs i omdrift	19,0
Permanent græs	4,6

Bæredygtige Vildmosekartofler

Tabel 2

Nedsynkningssatser (se artikel 14)	Svenske nedsynkningssatser (se artikel 23)
0,5 cm for afgræssede arealer	0,5 cm for græsarealer, ekstensiv arealanvendelse, træer
1,0 cm for græsarealer til hø	1,0 cm for forvaltede græsarealer
1,0 – 2,0 cm for korn	1,5 cm for enårige afgrøder undtagen rækkeafgrøder
2,0-3,0 cm for intensivt dyrkede arealer med gulerødder og kartofler	2,5 cm for rækkeafgrøder

REGION NORDJYLLAND

Bæredygtige
Vildmosekartofler

Forsker Örjan Berglund Sveriges Lantbruksuniversitet viser på billedet nedenfor en **tørvejord fra Uppsala, der er sunket 154 cm på 106 år. Dette er en nedsynkning på omkring 1,45 cm om året.**

Nedsynkningshastighed og rater er derfor også baseret på 100 års erfaring, så det er ikke kun modeller og forskningsresultater, der afgør raterne. Disse langsigtede målinger, samt det faktum at mange arealer er gendrænnet 1-3 gange i løbet af 100 år, viser, at udfordringerne med sammensynkning af tørvejord er reelle.

REGION NORDJYLLAND

Se 'European Agricultural Fund for Rural Development' (EAFRD)

En svensk syntese af nye og tidligere offentliggjorte resultater påpeger flere forskellige muligheder for at øge kulstofbindingen

1. Der skal fokuseres på, **at jorden skal ligge bar i mindst mulig tid.**
2. Der skal mere fokus på **genbrug af organiske materialer.**
3. En forøgelse af udbyttet ved N-gødsning. **De svenske resultater tyder på, at kulstoflagringen kan stige med 12 kg C for hver kg handelsgødning, der tilføres.**
4. Mulighederne for at reducere CO₂-udledningen med reduceret jordbearbejdning vurderes at være begrænset under nordiske forhold.
5. Muligheder for at reducere CO₂-udledningen fra drænet dyrkede organiske jorde er også begrænset.
6. **Ekstensive produktionsmetoder** fører til lavere kulstofbinding.
7. **Stigende fotosyntese på globalt plan ved intensivering af afgrødeproduktionen menes at være den mest effektive måde at afbøde udledningen af CO₂ på og er samtidig en forudsætning for at forhindre yderligere areal ekspansion af landbruget.**
8. I Sverige har undersøgelser vist at afgrødevalget har en mindre betydning for udledningen af CO₂.

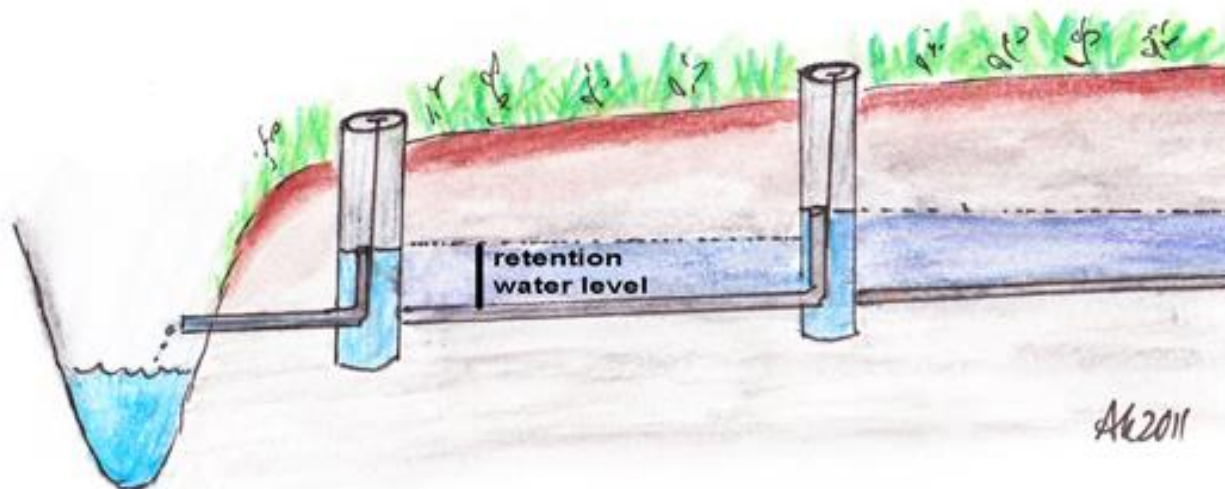

Bæredygtige
Vildmosekartofler

Kontrolleret dræning

REGION NORDJYLLAND

Bæredygtige Vildmosekartofler

REGION NORDJYLLAND

Bæredygtige
Vildmosekartofler

Dyrkede veldrænede tørvejorde udleder kuldioxid (CO_2) og lattergas (N_2O) men kun mindre mængder metangas (CH_4).

Ikke drænede tørvejorde udleder derimod metangas (CH_4) men kun mindre mængder lattergas (N_2O).

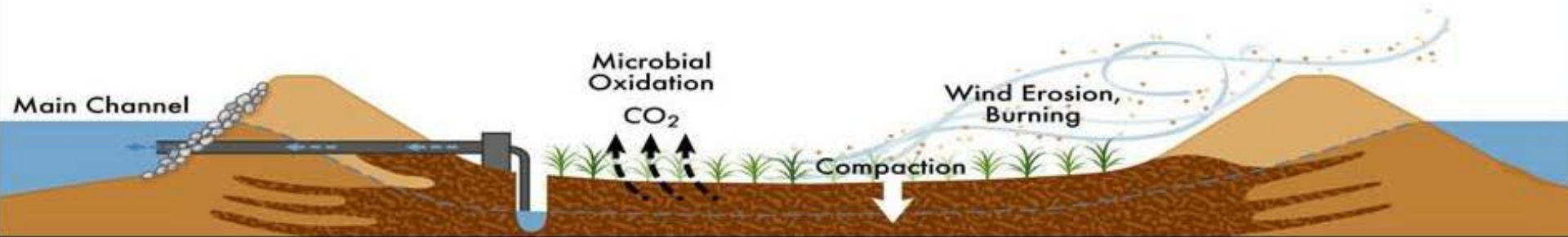
REGION NORDJYLLAND

Land Subsidence – Islands or Holes?

Pre-1880s

Present Time

Levee Failure

Bæredygtige
Vildmosekartofler

Hvad kan I gøre i Vildmosen?

REGION NORDJYLLAND

VIDENCENTRET FOR LANDBRUG

Kiba Consult ApS

LandboNord

AARHUS
UNIVERSITET

REGION NORDJYLLAND

Se 'European Agricultural Fund for Rural Development' (EAFRD)

Arbejdspakke 1

Milepæle

		2014				2015			
emne	kvartal	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
1. løbende projektkoordinering									
2. styregruppe nedsat /møde(r) afholdt									
3. detaljerede arbejdsplaner meldt ud									
4. økonomifølgning									

Ad 1: Der vil i projektets levetid være en løbende projektkoordinering og statusrapportering fra projektleder. Projektleder sørger endvidere for påkrævede rapportering til bevillingsgiver.

Ad 2: Styregruppe nedsat og første styregruppemøde aftalt – det bemærkes styregruppes funktion er at tilse at projektet kører som aftalt hvorfor det vil få skriftlige projektopfølgninger fra projektleder. Styregruppen kan indkaldes ekstraordinært hvis en af projektets centrale parter ønsker det. Hvis alt kører som planlagt vil styregruppen kun mødes når projekresultater foreligger

Ad 3: Projektkoordineringsgruppe melder detaljerede arbejdsplaner ud halvårligt

Ad 4: Der vil med assistance fra controller ske en økonomifølgning halvårligt

Arbejdspakke 2

Milepæle

		2014				2015			
emne	kvartal	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
1. følgegruppe etablering og møder									
2. kommunikationsplan/opfølgning									
3. markedsundersøgelse / opfølgning									
4. artikler / indlæg / oplæg									

Ad 1: Der vil ved projektets start blive nedsat en følgegruppe og første møde afholdes tidligt i projektperioden. Derefter holdes der møder i gruppen for at planlægge kommunikation samt evaluere / lære af hvad der gennemføres. Følgegruppen har kontakt til og rapporterer til projektleder.

Ad 2: Der udfærdiges en kommunikationsplan og denne følges op / revideres minimum én gang pr. år

Ad 3: Der gennemføres en markedsundersøgelse, der sammenholdes med den eksisterende BGB-ansøgning samt med de forventede/opnåede resultater af projektet.

Ad 4: Med udgangspunkt i kommunikationsplan og bl.a. på basis af Projektkoordineringsgruppens halvårslige arbejdsplaner udfærdiges oplæg og artikler til relevante fora, tidsskrifter og hjemmesider, der sikrer videndeling omkring projektet.

Arbejdspakke 4

Milepæle

- Forsøgsareal udpeget
- Anlæg af forsøg (kalk tilført, målekamre opsat).
- Måling af klimagasser udført.

		2014				2015			
emne	kvartal	1.	2.	3.	4.	1.	2.	3.	4.
1. Opsamling af erfaringer fra udlandet									
2. Forsøgsplan udarbejdet									
3. Forsøgs- og testareal udpeget og lejet									
4. Anlæg af forsøg									
5. Høst af forsøg og analyser af biomasse									
6. Anlæg af kartoffelforsøg									
7. Høst og vurdering af kartofler									
8. Teknik til kontrol af vandstand etableret									
9. Måling af klimagasser udført									
10. Anlæg af forsøg og måling (kalk tilført, målekamre opsat)									